

ATAACUL DILIGENȚEI

Dalila Lucia Aramă

La jumătatea secolului trecut, curiozitatea fiilor Albionului, dar nu numai a lor, era stârnită de neobișnutele lucrări de construcție din capitala insulară, unde în partea de sud a Hyde Parcului se ridica Palatul de cristal, care urma să găzduiască evenimentul central al anului 1851, Expoziția Universală, prima din istorie. Ocupând o suprafață de aproape 9 hectare, Palatul se înfățișa ochilor ca o clădire doar de metal și sticlă, cu o înălțime, în partea centrală, de 33 metri. Participarea preconizată și chiar realizată a fost imensă, statele din toată lumea întrecându-se a se prezenta cu produsele lor cât mai diversificate și, bineînțeles, Imperiul Otoman, printre ale cărui provincii invitate figurau și cele două principate dunărene, Moldova și Țara Românească.

S-a trimis, întâi la Constantinopol, iar de acolo la Londra, o colecție completă de cereale cultivate la noi, câte 12 ocale fiecare, în cutii speciale și îngrijit făcute. La Constantinopol s-a făcut selecția definitivă, trimitându-se pentru Expoziție numai câte 1/2 oca, remarcându-se mai ales un soi de secară de toamnă (numit Sfânta Elena), introdusă în cultură de câțiva ani și care se dovedise deosebit de productivă, obținându-se din 48 ocale de sămânță o catitate de 2500 ocale. Este de semnalat și selecționarea a 4 soiuri de porumb, cu o producție medie de 24 de știuleți la strujean. S-au mai expediat plante aromatice (iarba mare și, în special, sovârv (origanum vulgare) și tutun de o calitate cu totul superioară, din varietatea *Virginia*. A fost reprezentat și ținutul Vasluiului, în mod normal, de renumita ceară de albine ca și de suav parfumată miere de tei, recoltată datorită numeroșilor copaci cu flori mirositoare. Din informațiile vremii cunoaștem și prețurile anunțate pentru aceste produse: 3 piștari oca de miere și 20 piștari oca de ceară. Producătorii moldoveni, sau, de fapt, cei însărcinați cu alegerea exponatelor au avut un sentiment de inferioritate, neputând expune și stupii care produceau acea miere, căci nu erau sistematici, ci la recoltarea dulcelui produs, albinele erau sacrificate. Alte materiale cu care s-a prezentat Moldova au fost pieile de animale, blănuri și lână, iar dintre minerale, fier, sare și cărbuni.

Ca produse fabricate figurau lumânări stearinate de la fabrica postelnicului Theodor Ghica, lumânări care, zice-se, le concureau pe cele vieneze și se și exportau, precum și articole de sticlărie de la Groșești și hârtie indigenă.

Se cuvine a fi menționată, în mod special, existența în cadrul Expoziției, a o serie de tipărituri, dintre care *“Statistica principelui Nicolae Suțu”*, *“Regulamentul Organic”*, *“Descrierea Moldovei”* a lui Dimitrie Cantemir, ediția apărută chiar în 1851, *“Fragments tirés des Chroniques moldaves et valaques”* (1845) a lui Mihai Kogălniceanu, *“Calendarul pentru bunul gospodăr”*, alcătuit de Ion Ionescu de la Brad și apărut în 1845. Toate aceste lucrări erau prezentate atât în ediții obișnuite cât și de lux.

Total ar fi fost cât se poate de bine, de lăudabil, dacă exponatele românești, și moldovenești și muntenesti, ar fi fost așezate cât de cât în mod unitar, într-un spațiu rezervat special principatelor, lucru care nu s-a întâmplat însă, ci în vitrina Moldovei se aflau niște scrieri armenesti (?) și niște fotografii - frumoase, ce-i drept - de țărani și țărănci, în costume naționale, tipuri umane admirate de vizitatori. Dar chiar așa

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

stând lucrurile , o corespondență a maiorului E. Alcaz, inserată într-un număr al periodicului *Zimbrul* (din 23 iulie 1851), relatează: “În Londra fiind a vizita marea expoziție, mai întâi am vrut să văd lucrurile din Moldova și cu mare greutate le-am găsit amestecate în acele turcești; pe lângă ele, o mulțime de oameni admirau sania, lemnul și poloboacele căruia i-au pierdut trei cercurile purtându-l prin mână. Regina (a Angliei) văzându-le, au rostit următoarele cuvinte: “Rămân prea mulțumită a vedea aceste lucruri, care numai la un asemenea prilej am putut să le văd”. Adăuga că toate celelalte lucruri prețioase, se așteaptă să le vadă , “iară nu de asemenea și, mai ales, de la o țară fără închipuirile trebuincioase”. În toată Expoziția mai este o sanie, de la Petersburg, la care prea se uita, văzând pe a noastră. “Eu, (continua Alcaz) după ce am tălmăcit la fieștecăre că aceste sânt de la Moldova, am căutat toate chipurile de am făcut cunoștință cu orânduitul din partea Turciei asupra lucrurilor și am stăruit de am făcut bilețuri cu mari litere, de unde anume sânt și s-au pus la toate lucrurile din Moldova”

Printre cei care fuseseră desemnați să se ocupe de problemele legate de participarea Moldovei la această neobișnuită până atunci manifestare internațională, fusese și învățatul Gheorghe Asachi. Experiența dobândită și prestigiul de care se bucura au făcut ca peste patru ani, când se hotărăște reeditarea evenimentului de proporții mondiale care repurtase un așa mare succes, dar de data aceasta Franța fiind aceea care îl organiza, Gheorghe Asachi să fie din nou delegatul Moldovei.

La 16 ianuarie 1855, un ofis domnesc al lui Grigore Alexandru Ghica voievod, domnul Moldovei, era adresat logofătului Costachi Sturza, postelnicul Gheorghe Asachi, postelnicului Costachi Negruți, spătarului Teodor Codrescu și lui Hriste Gheorghiu. “Prin scrisoare vizirială ni se face cunoscut că Înalta Poartă au hotărât a se trimite la Expoziția ce este a se face la Paris în vara anului acestuia, din cele mai de căpetenie produse a pământului și a industriei din toate staturile Imperie otoman, prin urmare și din Moldova. Deci spre a desăvârși cu doritul rezultat această hotărâre, am găsit de cuviință a însărcina pe Domniile voastre ca să vă întruniți în înadinsă comisie și să vă ocupați de îndată întru de a aduna probe și modeluri a celor mai alese, mai curate și mai de bun soi, din toate acele produse naționale, atât brute cât și fabricate prin născânda noastră industrie, care slujesc pentru comerțul din afară, sau alcătuiesc o bogăție neexploată, în care aceste să fie în câtime destul de însemnată spre a se putea judeca de calitatea lor și bine așezate pentru transportare, având fiecare câte o etichetă, în care va fi arătat locul ei estragerii sau a producerii lor, iar la acele fabrici și numele lucrătorului. Aceste să fie adunate în Iași, cel mult până la 15 februarie anul curgător, pentru ca la 1 martie să fie negreșit la Conspantinopoli, de unde urmează a să espedui la Paris. Nu ne îndoim dar că Domniile voastre veți întrebuința activitatea întru îndeplinirea acestei însărcinări care face laudă țării și ne veți înfătoșa, fără întârziere, doritul rezultat, iar spre înlesnirea acestei însărcinări, prin Sfatul nostru, am poruncit Departamentului din Năuntru a deplini cererea comisiei, întrucât privește așteptarea și acel de Finans pentru slobozirea somelor trebuitoare la cumpărarea obiectelor mai sus arătate și la cheltuiala transportului și pentru a da comisiei și instrucțiile cuviincioase, potrivit cu pilda precedentului. Comisia însă va ține anume condică controlicească de banii primiți și a lor întrebuințare”. (*Gazeta de Moldavia nr. 6, joi 20 ianuarie 1855*).

În urma formării acestei comisii, membrii săi purced la executarea misiunii primite. În plus, mai este cooptat comisul Mihalik de Hodocin ca, mergând în regiunile muntoase ale Moldovei, "să aleagă probe de metale deosebite a căroră exploatare va fi o nouă fântână de înăvuire și de industrie pentru Moldova și pre lângă motivul politic, va fi o nouă legătură ce va uni patria noastră cu Europa". (*Gazeta de Moldavia*, luni 21 februarie 1855). Comisul selecționează eșantioane cu bogat conținut de cărbuni, fier, sare, aur, plumb, ș.a. Exponatele moldovenești erau de același fel ca la precedenta Expoziție. La 23 mai, se anunța că guvernul primise confirmarea sosirii la Constantinopol a celor 12 colete ce conțineau produsele selectate pentru includerea lor în rândul exponatelor și că și fuseseră "expeduite" în Franța. Avem motiv a spera - se scrie în aceeași *Gazetă de Moldavia* - că între acele produse, colecția mineralelor va tânti luarea aminte a cunoscătorilor și că asemenea aprețuire va produce pentru țara noastră rezultatul favorabil al exploatare (prelucrării băilor), avuții care de la romani încoace zac părăsite în sânul munților"

Ghinionul a făcut ca la Paris, ca și la Londra, exponatele țărilor române să nu beneficieze de un spațiu ceva mai generos și separat, ci să fie înglobat în masa celor turcești, nămaireușind prea mult să se remarce, ceea ce ar fi fost, de altfel, și destul de dificil, în mulțimea celor 25.000 de participanți, dintre care 112 au obținut medalii mari de onoare, 240 medalii simple de onoare, 2.500 medalii clasa I-a, 3.000 clasa a II-a și 4.000 mențiuni onorabile.

La 15 noiembrie, cu mare fast, Expoziția Universală din Paris se încheia, în cadrul unei ceremonii la care participa familia imperială și suita sa. Cortegiul oficial era deschis de 2 escadroane de gardă, urma apoi careta imperială trasă de 8 cai, toată curtea în trăsurile de gală și alte 2 escadroane de gardă, încheind cortegiul. La Palatul industriei a avut loc un concert festiv dat de o orchestră formată din mari artiști ai lumii și dirijată de Hector Berlioz.

Pe semne nemulțumit de prestația Moldovei, Asachi nu știm să o fi comentat undeva, ci singura mențiune a sa despre Expoziție o inserează în *Calendarul pentru români* al anului următor, descriind construcția în care aceasta a fost organizată.

"Ideea măreață a unei expoziții de industrie universală realizată la London în anul 1851 au găsit un eho la 1855 pe câmpurile Elizee de la Paris, unde spre a se aduna cele mai prețioase produse de industrie, toată lumea au fost provocată la asemenea luptă pacinică. Zidirea palatului întinzându-se pe o suprafață mai de o giușmătate de faleză, samănă pe din afară cu Palatul de cristal de la London, cu deosabirea însă că acesta avea de plan forma crucii, iar acel de la Paris, un paralelogram lungăreț de 120 stânjani lungimea, 80 stânjani lățimea și 17 stânjani înălțimea, cu un acoperământ boltit, cu 360 ferești de cristal. Pe mijlocul feței dinainte și ceii înapoi, figura căuta un pavilion într-o lungime de 30 stânjani precum și pe la patru unghiuri. Opt mari porți conduceau prin aceste pavilionuri în năuntru palatului. Poarta cea mai mare numită împărătească, a pavilionului de mijloc, era în forma unui arc de triumf înaltă de 8 stânjani și în lățime de 7. La această intrare prințipală se vedea un frontispis supțânut de patru coloane corintice, ornat de triizeci figuri simbolice de artă și industrie, iar mai sus statua Franței încoronând două figure femeiești, pe Industria și Arta, încungiurată de îngeri ținând în mână armile Franței..."

Între timp, în Moldova se manifesta o creștere a numărului de răufăcători, tâlhari la drumul mare, dese fiind "prădăciunile ce se făceau drumeților". O dare de seamă

în legătură cu acestea, culeasă din presa vremii, relatează un caz petrecut în apropierea Iașilor, când detașamentele de jandarmi implicate în căutarea bandelor de hoți au primit, la un moment dat, ajutorul unor locuitori din podgoria Vlădiceni, care afirmau că știu bine locurile și se arătau foarte zeloși în a căuta să-i prindă pe tâlharii căutați și într-adevăr aceștia au fost capturați, dar prin trădarea unui tovarăș de al lor. Erau chiar cei ce se alăturaseră puterii: toată noaptea prădau, iar ziua "cu capitanul lor în frunte, Costache Zianon, oameni pacinici, se uneau cu puterea, suiau dealurile și scoborau văile spre a prinde tâlharii, când tâlharii erau alături cu potera" (*Steaoa Dunării, 1855, p. 32*).

După treburile legate de Expoziție, dumnealui Gheorghe Asachi nu s-a simțit bine cu sănătatea și a mai zăbovit în străinătate, dar la începutul lunii noiembrie s-a hotărât să se întoarcă în dulcele târg al IEșilor.

Modernul chip de a călători, pe drum de fier, încă nu era introdus în Principate, așa încât se călătorea tot cu diligența, iar cea care făcea legătura între apusul continentului și Moldova era poșta austriacă. Venind de la Viena, traseul trecea prin Raab, Komorn, Buda, Pesta, Seghedin, Timișoara, Lugoj, Deva, Sebeș, Sibiu, Brașov, Comarnic, Câmpina, Ploiești apoi Buzău, Râmnicul Sărat și ajunge la Focșani. Distanța de parcurs pe teritoriul Moldovei, de la Focșani la Iași era de 88.511 stânjeni, care erau străbătuți în 33 de ore și 3/4, greu de suportat, mai ales în condiții de toamnă târzie, cu drumuri desfundate, cu șleauri lunecoase. Hurducat în toate părțile, în urechi cu răcnătele surugiilor, de bună seamă că dumnealui postelnicul Asachi abia aștepta să facă diligența zecile de mii de stânjeni cere-l despărteau de capătul călătoriei; trecuseră de Tecuci și de stațiile de poștă de la Berheci și Pereschiv și se apropiau de Bârlad, când o ceată de tâlhari de drumul mare încearcă să oprească diligența, bineînțeles cu scopul de a-i jefui pe călători.

Steaoa Dunării, în ediția sa de sâmbătă 12 noiembrie, anunță sosirea la Iași a lui Asachi, comentând malițios: "cea întâiu impresie ce au primit după întoarcerea sa în dulcea patrie au fost de fi atacat de bandiți, între Tecuci și Bârlad. Scăparea sa au datorit-o numai curagiului postilionilor și răpegiunii picioarelor cailor de poștă"

Fig. 1 Palatul Expoziției din Paris (Calendar, 1856)

Fig. 1 Le Palais de L'Exposition de Paris (Calendrier, 1856)

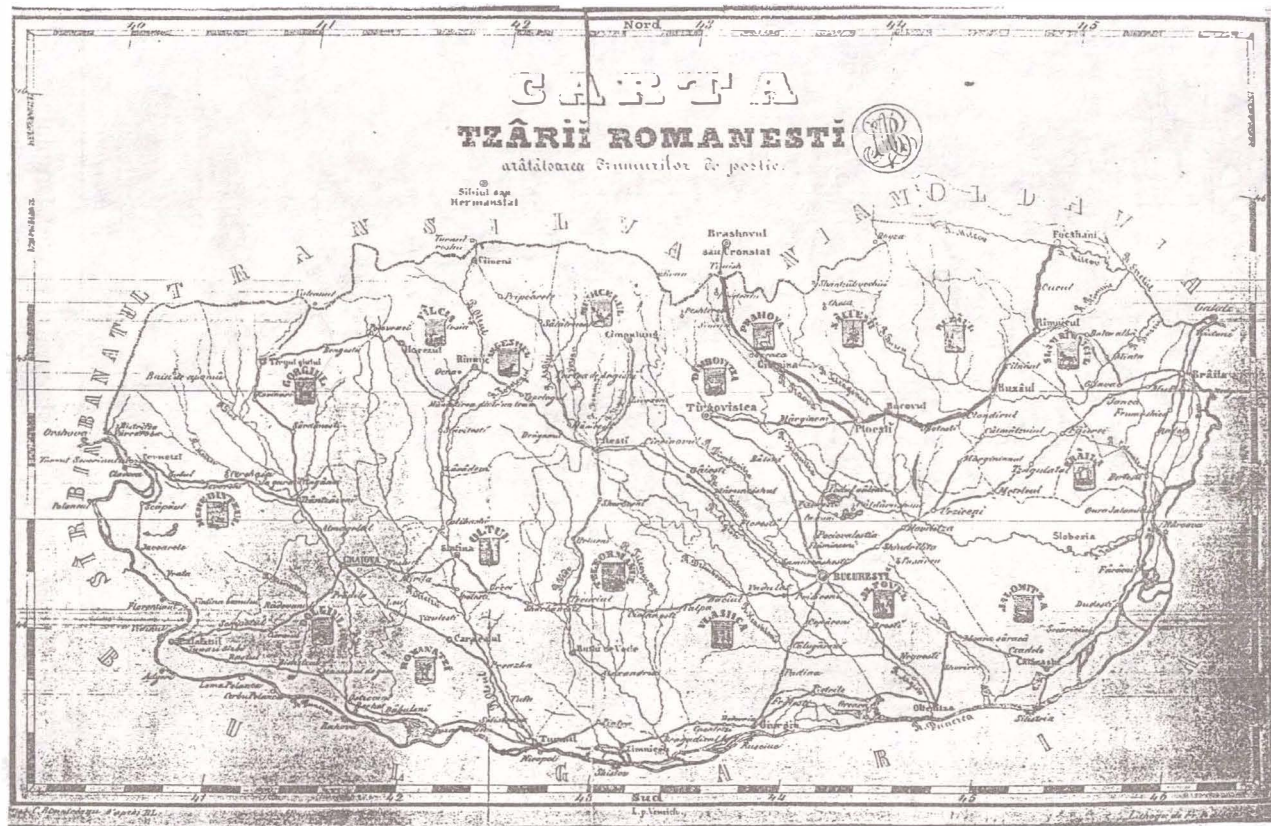

Fig. 2 Harta Țării Românești, sec. XIX - drumul parcurs de Gh. Asăchi (Almanahul Țării Românești, litografie de Fr. Walbaum)
 Fig. 2 La Carte de la Valachie, XIXe siècle - la route parcourue par Gh. Asăchi (L'almanache de la Valachie, lithographie de Fr. Walbaum)

Fig. 3 Harta Moldovei, Iași, 1847 (litografie: Ianko). Drumul parcurs de Gh. Asachi la revenirea în țară.

Fig. 3 La carte de la Moldavie, Iassy, 1847 (auteur: Ianko). La route parcourue par Gh. Asachi à son retour en Moldavie.